

Handboek SWPBS

“Alles wat je aandacht geeft, groeit”

Basisschool De Raamdonk

Concept handboek SWPBS september 2021

Voorgeschiedenis

Voorgeschiedenis:

Schoolwide Positive Behavior Support (SWPBS) is een doelmatige, schoolbrede aanpak die zich richt op het versterken van gewenst gedrag en op het voorkomen van probleemgedrag. Het doel is het creëren van een positieve, sociale omgeving, die het leren bevordert en gedragsproblemen voorkomt. In schooljaar 2013-2014 hebben wij als team ingestemd met de invoering van PBS. We hebben hiervoor gekozen omdat we steeds meer gedragsproblemen signaleerden waar we als school niet direct een passend antwoord op hadden. We misten een consequente integrale aanpak waar we op terug konden vallen bij problemen. Veel leerkrachten hadden het gevoel dat ze brandjes aan het blussen waren en dat ze niet altijd met ouders op 1 lijn zaten. We werkten vooral curatief, minder preventief en daarnaast was er niet in alle groepen sprake van een positieve groepssfeer.

In schooljaar 2013-2014 is onze school gestart met de implementatie van PBS. PBS is een aanpak die systematisch werkt aan het bekrachtigen van positief, gewenst gedrag. Een aanpak die preventief werkt want “voorkomen is beter dan genezen”. Het invoeringstraject neemt een aantal jaar in beslag. Een projectgroep bestaande uit leerkrachten van de onderbouw, middenbouw en bovenbouw, de IB'er, de gedragsspecialist, de directeur en een begeleider van BCO zal dit invoeringstraject leiden.

Doel:

Een veilig en positief pedagogisch leerklimaat ontwikkelen waarin leerlingen en leerkrachten zich optimaal kunnen ontwikkelen.

Hoe:

- De kernwaarden respect, verantwoordelijkheid en veiligheid komen tot uiting in ons gedrag en in de gedragslessen.
- We hebben heldere gedragsverwachtingen.
- We belonen het gewenste gedrag en benoemen het gewenste gedrag als we de beloning uitreiken.
- We geven zelf het goede voorbeeld.

Voorgeschiedenis	blz. 2
Inhoud	blz. 3
Inleiding	blz. 4
Hoofdstuk 1: Interventies op het groene niveau (schoolbreed)	blz. 5
1.1. Aanpak	blz. 5
1.2. De 5 fases voor het aanleren van gewenst gedrag	blz. 6
1.2.1. Duidelijke verwachtingen	blz. 6
1.2.2. Concrete en visuele verwachtingen:	blz. 6
- <i>gedragslessen</i>	blz. 6
- <i>sociale veiligheidslessen</i>	blz. 7
- <i>actief toezicht houden</i>	blz. 9
1.2.3. Positief bekrachtigen van gewenst gedrag	blz. 9
- <i>het beloningssysteem</i>	blz. 9
1.2.4. Minimaliseren aandacht licht ongewenst gedrag	blz. 11
- <i>actief negeren</i>	blz. 11
1.2.5. Eenduidige consequenties bij onacceptabel gedrag	blz. 11
- <i>reactieprocedure</i>	blz. 11
- <i>eenduidige consequenties</i>	blz. 13
- <i>data verzamelen</i>	blz. 15
Hoofdstuk 2: Interventies op het gele niveau	blz. 16
- <i>Cico</i>	
- <i>hoe registreer je?</i>	
- <i>data verzamelen</i>	
Hoofdstuk 3: Interventies op het rode niveau	blz. 18
Hoofdstuk 4: Bijlagen	blz. 19
- <i>bijlage 1: gedragsmatrix schoolbreed</i>	blz. 19
- <i>bijlage 2: voorbeeld kleine/grote beloningen</i>	blz. 20
- <i>bijlage 3: maatregelen bij probleemgedrag</i>	blz. 22
- <i>bijlage 4: anti-pestprotocol</i>	blz. 24
- <i>bijlage 5: rollen PBS-stuurgroep</i>	blz. 28

Wat is SWPBS?

School Wide Positive Behaviour Support (SWPBS) is een geïntegreerde, schoolbrede aanpak, gericht op het stimuleren van gewenst gedrag. Het doel van PBS is het creëren van een veilig en voorspelbaar onderwijsklimaat voor alle leerlingen, dat het leren bevordert. Met PBS maakt de school concreet wat we qua gedrag van kinderen verwachten in en om de school. Door dit concrete gedrag actief aan te leren en systematisch te bekrachtigen, lukt het leerlingen beter om zich aan regels te houden en gewenst gedrag te laten zien.

De PBS-methodiek richt zich op drie niveaus: de school, de afzonderlijke groepen en de individuele leerlingen die extra begeleiding nodig hebben. Daarnaast is PBS een kapstok waaraan alle schoolinterventies en methoden die met gedrag te maken hebben in de school opgehangen worden. Wat al aanwezig is en goed werkt in de school wordt geïntegreerd in PBS.

De basiselementen van PBS:

Er zijn zes basiselementen van PBS:

1. Leerlingen weten welk gedrag van hen wordt verwacht
2. Goed gedrag wordt aangeleerd
3. Gewenst gedrag wordt bekrachtigd
4. Bij ongewenst gedrag volgt een duidelijke consequentie
5. School, ouders en (jeugd) zorg werken intensief samen
6. Beslissingen worden gemaakt op basis van geregistreerde gegevens.

Gedragsteam binnen de school:

Onder begeleiding van een PBS coach is er een stuurgroep binnen de school samengesteld. Deze stuurgroep bestaat uit leerkrachten uit de onderbouw, bovenbouw, gedragsspecialist, intern begeleidster en de directeur. De stuurgroep ontwikkelt, onder de begeleiding van de PBS coach, een preventief en schoolbreed beleid. Dit beleid richt zich op het concreet maken van verwachtingen, actief aanleren van die verwachtingen, systematische bekrachtigingen, bewaken en borgen van processen. De stuurgroep is het aanspreekpunt voor en geeft ondersteuning aan collega's. Tevens houden zij het databasesysteem bij.

Hoofdstuk 1: Interventies op het groene niveau: Schoolbrede aanpak

1.1. Aanpak

WAT?

We hebben een gedragsmatrix ontwikkeld, waarin we het gewenste, goede gedrag geformuleerd hebben. Door als team duidelijk te zijn in de gewenste gedragsverwachtingen, helpen we ALLE leerlingen en ALLE volwassenen in de school. Elke volwassene bekrachtigt dit gewenste gedrag gedurende de schooldag/de hele schoolweek. Dat geldt ook voor het ondersteunend personeel.

DOEL?

Heldere gedragsverwachtingen die door iedereen worden nageleefd en bekrachtigd, ondersteunen de ontwikkeling van het gewenste gedrag in de school. Zo is voor iedereen duidelijk wat de verwachting is, maar ook wat we doen wanneer hier niet aan voldaan wordt. Wanneer iedereen meedoet, hebben we een effectief middel in handen om het gedrag van leerling op een heldere, systematische en vooral positieve manier te sturen.

HOE?

In elke klas hangt **de matrix van goed gedrag** op basis van de kernwaarden *respect, verantwoordelijkheid en veiligheid*. Elke week besteden we, volgens de jaarplanning (bijlage 1), aandacht aan een van de gedragsverwachtingen. Soms omdat het even wat minder gaat, maar zeker ook als er geen probleem is. Dan kun je immers veel bekrachtigen. We doen het schoolbreed: IEDEREEN doet mee. Er is geen vrijblijvendheid! De leerkrachten zetten dit wekelijks op het rooster vanuit het idee: goed gedrag kun je leren. Net als taal en rekenen!

SCHOOLBREED?

We kiezen binnen de kernwaarden een gedragsverwachting waar we met zijn allen goed op letten. De werkgroep zorgt dat dit duidelijk is voor iedereen. We visualiseren die schoolbrede verwachting in het gebouw, zodat kinderen, leerkrachten en ouders het kunnen zien. De gedragsmatrix van de algemene ruimtes hangt in elke ruimte goed zichtbaar zodat hier altijd naar verwezen kan worden.

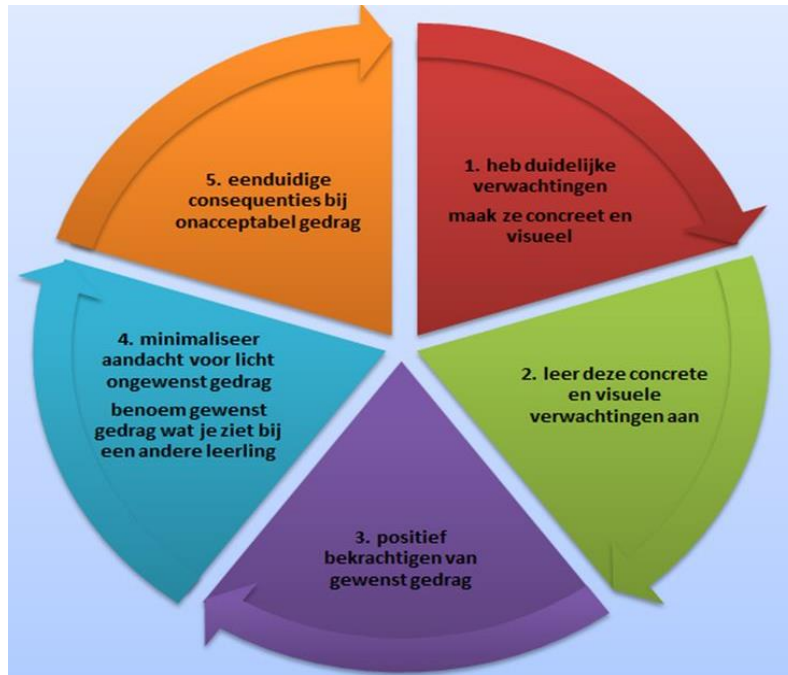
WANNEER?

Wekelijks besteden de leerkrachten aan het begin van de week aandacht aan de gedragsverwachting. Zij nodigen kinderen uit om mee te denken. De leerlingen kunnen bijdragen aan de goede sfeer op school, want die maken we samen. Vervolgens bekrachtigen de leerkrachten gedurende de week het gewenste verwachte gedrag door dit te belonen (muntjes, compliment, duim omhoog, enz).

WAAROM?

Deze aanpak biedt een heel krachtig middel om preventief een schoolbrede aanpak in de school te verankeren die kinderen activeert om verantwoordelijkheid te nemen voor een positief school klimaat, waarbinnen je elkaar voortdurend sterker maakt. Door de gedragsverwachtingen te gebruiken, maken we het gedrag dat we wensen nog preciezer. Dit is duidelijk voor ALLE kinderen. Hiervan profiteren ook de leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. Ook naar ouders toe kan er duidelijker gecommuniceerd worden welke gedragsverwachtingen de school heeft. Dit alles om een veilig klimaat te kunnen creëren.

1.2. De vijf fases voor het aanleren van gewenst gedrag:

De verschillende onderdelen zullen hieronder nader worden toegelicht:

1.2.1. Heb duidelijke verwachtingen. Maak ze concreet en visueel:

Heldere gedragsverwachtingen die door iedereen worden nageleefd en bekrachtigd, ondersteunen de ontwikkeling van het gewenste gedrag in de school. Wanneer iedereen meedoet, leerkrachten, leerlingen en ondersteunend personeel, hebben we een krachtig middel in handen om gedrag op een positieve manier te sturen. Dit realiseren wij door de gedragsverwachtingen in een matrix weer te geven en in de openbare ruimtes op te hangen (zie bijlage 1). Voor elke groep is ook een klassenmatrix gemaakt door de groepsleerkracht(en). Hierin staan de gedragsverwachtingen per kernwaarde uitgewerkt voor diverse leermomenten (binnenkomst, instructie, kring enz.). Deze matrix is duidelijk zichtbaar in het lokaal opgehangen en zit in de groepsklapper zodat ook invallers de afspraken terug kunnen vinden. Format om de klassenmatrix in te vullen is te vinden op sharepoint

1.2.2. Leer deze concrete en visuele verwachtingen aan:

De gedragsverwachtingen moeten vervolgens worden aangeleerd. Door middel van gedragslessen en het voordoen van goed gedrag wordt het gewenste gedrag aangeleerd. Goed gedrag kun je immers leren, net als taal en rekenen.

Gedragslessen

Voor alle ruimtes en leermomenten zijn gedragslessen gemaakt. Deze gedragslessen bestaan uit een vaste opbouw: goed voorbeeld - fout voorbeeld - goed voorbeeld - de leerlingen oefenen.

In een gedragsles wordt gebruikt gemaakt van modellen (voor- en nadoen). Visualiseren gebeurt door middel van picto's, filmpjes en voordoen door de leerkracht. De schoolbrede gedragsverwachtingen met picto's worden hierbij gebruikt. De lessen worden bij voorkeur gegeven in de betreffende ruimte. (Voorbeeld)lessen zijn te vinden op sharepoint.

Door een gedragsverwachting schoolbreed aan te pakken, zijn zowel kinderen als leerkrachten sterk gericht op het laten zien van het gewenste gedrag. In het jaarrooster is de planning van de gedragslessen opgenomen. Naast de geplande lessen herhaalt de leerkracht een les wanneer hij/zij merkt dat dit nodig is.

Sociale veiligheidslessen

In schooljaar 2018-2019 is de Raamdonk gestart met het geven van sociale veiligheidslessen. Deze lessen zijn opgenomen in het jaarrooster en worden gegeven in het begin van het schooljaar en herhaald na elke vakantie. Alle groepen geven sociale veiligheidslessen vanuit de visie van PBS (Preventie van pesten bij kinderen). Tijdens deze lessen wordt o.a. de afspraak STOP -LOOP - PRAAT aangeleerd. Deze lessen worden waar nodig gedurende het schooljaar herhaald.

De leerlingen leren de STOP-LOOP-PRAAT routine bij disrespectvol gedrag:

Bij 'Stop' wordt een handgebaar gebruikt waarbij de hand op borsthoogte wordt gehouden en de vingers recht omhoog gestrekt zijn. Daarbij wordt de adem laag gebracht en stevig 'Stop' gezegd.

De leerlingen leren in de pestpreventielessen hoe zij dit kunnen doen. Er wordt aandacht besteed aan stevig staan, stevig stop zeggen en het goede handgebaar.

Wanneer dit niet het gewenste effect heeft en het pesten gaat door, leren we de leerlingen door te gaan naar de tweede stap: 'loop'. Daarbij is het vooral de bedoeling de aandacht voor het pesten weg te halen, net als de metafoor; de kaars waar geen zuurstof meer voor is, zodat het pestgedrag stopt. We leren de leerlingen stevig staan, met de adem in hun buik, kin is recht naar voren, borst ietsje vooruit, schouders ontspannen laten hangen en armen ontspannen laten mee zwaaien. De leerling kijkt zelfverzekerd naar de ander, stapt gecentreerd weg, blijft de ander aankijken en zodra de ander uit het gezichtsveld is, lopen ze weg.

Mocht blijken dat het pesten niet stopt, dan is de derde reactie: 'praat' van toepassing. De leerling gaat dan naar een volwassene toe en vraagt om hulp voor het oplossen van het probleem.

Degene die ongewenst gedrag vertoont kent deze drie stappen stop-loop-praat ook en heeft dus twee keuzemomenten om ervoor te kiezen zelf te stoppen, gaat de leerling door totdat de ander leerling naar de leerkracht stapt en praat, dan is dit grensoverschrijdend gedrag.

Medeleerlingen hebben ook een verantwoordelijkheid als toeschouwer. Volgens dezelfde routine stop-loop-praat ondersteunt de toeschouwer de 'gepeste' leerling. Ook de toeschouwer kan de leerling steunen door ook 'stop' te roepen, vervolgens indien nodig met de 'gepeste leerling' mee uit de situatie te lopen en zelfs uiteindelijk mee naar de leerkracht te gaan om te praten.

De toeschouwer, de omstander, heeft een steunende rol, die in dit proces erg belangrijk is.

Voor de lessen wordt het bronnenboek gebruikt:

Sociale veiligheidslessen in PBS. Preventie van pesten bij kinderen en jongeren.

Naast de preventieve aanpak, maken wij gebruik van SWIS. Via SWIS kunnen leerkrachten op eenvoudige wijze online incidentenformulieren invullen. De gegevens worden in het dashboard samengevat en geven informatie over het gedrag van individuele leerlingen, groepen leerlingen of alle leerlingen. Met de rapporten kunnen teams schoolbrede incidentenpatronen bekijken en meer inzicht krijgen in individuele gedragspatronen.

Mocht uit de analyse blijken dat het pestgedrag na één keer niet is gestopt, volgen wij de stappen die beschreven staan in het anti-pestprotocol. Zie hiervoor bijlage 4.

Actief toezicht houden

Bij actief toezicht houden & surveilleren letten we op het volgende:

- Kijk constant om je heen
- Let goed op het gedrag van de leerlingen
- Kijk naar het grotere geheel; niet naar één leerling of naar één activiteit
- Welke signalen hangen samen met probleemgedrag; houdt deze goed in de gaten!
- Luister ook naar gedrag (kijk naar de ene kant en luister naar de andere kant)
- Kijk naar zoveel mogelijk richtingen
- Kijk vaker naar delen van het plein waar zich makkelijk problemen voordoen
- Herken situaties die vooraf gaan aan probleemgedrag

1.2.3. Positief bekrachtigen van gewenst gedrag.

Om positief gedrag van leerlingen te laten toenemen, blijkt bekrachtigen beter te werken dan straffen. Probleemgedrag vermindert wanneer leerkrachten gedragsverwachtingen aanleren, zelf voordoen, naleven en de leerlingen 'betrappen' als ze juist goed gedrag vertonen.

PBS werkt vaak met een systeem van positieve bekrachtiging op schoolniveau. Een extrinsieke beloning (bijvoorbeeld een token) heeft een krachtig effect als deze:

- Wordt gegeven voor gedrag in de leerfase: erken dus pogingen en het nemen van risico!
- Wordt gegeven voor gedrag dat voor de leerling weinig interessant is of wat weinig wordt gedaan.
- Onvoorspelbaar is '*You never know when you get a surprise*'.

Het beloningssysteem: de muntjes

Wij hebben met het team gekozen voor muntjes die we in een piekpijp sparen voor een gezamenlijke beloning. Elke klas heeft een piekpijp. Deze hangt op een goed zichtbare plek in de klas. De leerkracht spreekt met de leerlingen af hoever er gespaard moet worden om een beloning te krijgen. We hebben in elke klas samen met de kinderen besproken welke beloningen verdiend kunnen worden. Deze beloningen staan genoteerd op een "beloon-me-nu kaart". Voor elke klas kan die kaart er natuurlijk anders uitzien. Een voorbeeld hiervan is te zien in bijlage 2. De piekpijp, beloon-me-nu kaart en gedragsverwachting hangen bij elkaar op het PBS-bord in de klas.

Essentiële componenten voor een beloningssysteem	
Wie zijn er betrokken en delen er muntjes uit?	Leerkrachten, ondersteuning, stagiaires, directie, IB'er, conciërge, administratief medewerker.
Hoeveel muntjes worden er uitgedeeld?	Elke groep heeft een bakje met een muntjes. Elke leerkracht stopt per dag 10 muntjes in de broekzak. Deze worden gedurende dag uitgedeeld. Ook aan leerlingen uit andere groepen.
Hoe en wanneer worden de muntjes uitgedeeld?	De gedragsverwachting die centraal staat krijgt de meeste aandacht. Daarnaast kan positief, sociaal gedrag worden beloond dat opvalt. Er is een jaarplanning gemaakt. Belangrijk bij het uitdelen is dat je benoemt waarom de leerlinge een beloningsmuntje krijgt (gedragsverwachting en kernwaarde): 'Je loopt rustig door de gang en dat is heel respectvol'.
Waar en wanneer kunnen de muntjes ingeleverd worden?	In de groep in de piekenpijp.
Wat kan de leerling terugkrijgen voor muntjes?	Zie beloon-me-nu kaart per groep gemaakt in afstemming met de leerlingen. Voor een voorbeeld: zie bijlage 2 50 muntjes = kleine beloning (+- 10 minuten) 100 muntjes = grote beloning (+-30 minuten)
Klassikaal of individueel sparen?	Klassikaal sparen: Aan het eind van de dag wordt klassikaal besproken welke leerlingen een muntje hebben verdiend en waarvoor. De muntjes worden op dat moment in de piekenpijp gestopt.
Wanneer wordt het systeem geëvalueerd?	Dit wordt besproken tijdens de stuurgroepbijeenkomsten.

1.2.4. Minimaliseer aandacht voor licht ongewenst gedrag

Gedrag dat beloond wordt zal zich vaker voordoen, terwijl genegeerd gedrag direct of na enige tijd waarschijnlijk zal uitdoven. De nadruk ligt dan ook sterk op 4:1. 4 complimenten tegenover 1 correctie. Alles wat je aandacht geeft groeit. Ongewenst gedrag wil je daarom zo min mogelijk aandacht geven. Onuitgesproken boodschap: 'ik geef jou alleen aandacht als je de juiste dingen doet'. Licht ongewenst gedrag negeren we dan ook waar mogelijk. Negeer nooit als er meerdere kinderen bij betrokken zijn en als het kind zichzelf of anderen pijn doet.

Actief negeren

Bij licht ongewenst gedrag kun je actief negeren inzetten als interventie, hierbij benoem je gewenst gedrag wat je ziet bij een andere leerling. Deze leerling geef je aandacht en een compliment in de hoop dat de leerling met licht ongewenst gedrag zijn of haar gedrag ombuigt. Echter bij groot ongewenst gedrag moet altijd een consequentie volgen. Het actief negeren gaat als volgt:

1. Bedenk wat het gewenste gedrag is
2. Kijk welke leerlingen dit gedrag wel laten zien
3. Geef een compliment aan andere leerlingen die het gedrag laten zien
4. Wacht en observeer een paar seconden
5. Hou de leerling met het ongewenste gedrag in de gaten: complimenteer iedere stap in de goede richting.

1.2.5. Eenduidige consequenties bij onacceptabel gedrag

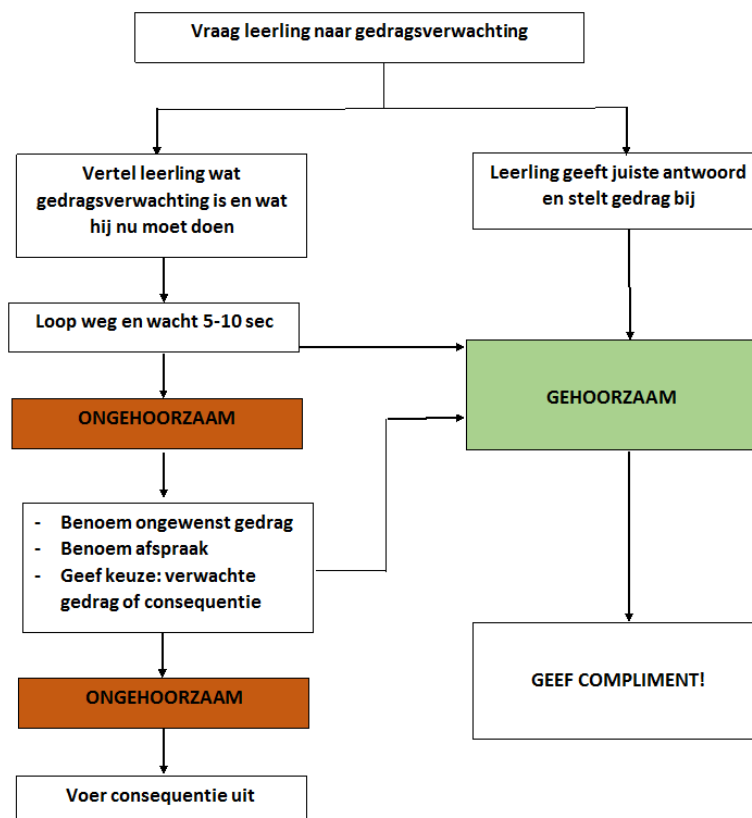
We focussen ons voortdurend op gewenst gedrag. Bij overschrijding maken we verschil in klein - en groot probleemgedrag. Dit laatste zal vooral in het derde invoeringsjaar aan bod komen en handelt in de meeste gevallen over de rode top uit de piramide. Dat zijn de kinderen die zeer intensieve begeleiding nodig hebben op het gebied van het aanleren en toepassen van gewenst gedrag.

Reactieprocedure

Wanneer kinderen ongewenst gedrag laten zien reageren we allemaal volgens de reactieprocedure:

Stap 1: Vraag de leerling naar de gedragsverwachting.	"Wesley, wat is ook alweer de afspraak in de klas over de toon waarop je praat?"
Stap 2a: Vertel de leerling wat de gedragsverwachting is en vertel de leerling wat hij nu moet doen.	"Wesley, in de klas praten we op een rustige toon. Praat nu op een rustige toon alsjeblieft".

Stap 2b: Loop weg en wacht 10 seconden.	
Stap 3: Benoem het ongewenste gedrag, benoem de afspraak en geef een keuze.	"Wesley, ik hoor dat je schreeuwt. De afspraak is dat je op een zachte toon praat in de klas. Of blijf binnen in de pauze of praat nu op zachte toon. Wat is je keuze?"
Stap 4a: Benoem de consequentie die volgt.	"Oké, dan blijf je in de pauze binnen".
Stap 4b: Loop weg.	
Meestal is dit voldoende om het gedrag een positieve wending te geven. De reactieprocedure wordt visueel gemaakt en is zichtbaar in elke klas. De reactieprocedure is bekend bij de leerlingen.	

Eenduidige consequenties

Om te zorgen dat we allemaal dezelfde interventies en consequenties hanteren hebben we onderscheid gemaakt tussen klein en groot probleemgedrag.

Klein probleemgedrag	Definiëring
- O Fysiek contact/Fysieke agressie - O Gebrek aan respect - O Misbruik van eigendom - O Onacceptabel gebruik digitale middelen - O Ongepast taalgebruik - O Opstandigheid / ongehoorzaamheid - O Overtreden van kledingvoorschriften - O Te laat - O Uitdagen / opstoken - O Verstoring (les)activiteit - O Onbekend gedrag - O Ander gedrag	- O Licht maar ongepast fysiek contact. - O Weigeren om tegemoet te komen aan aanwijzingen, om terug te praten en/of het geven van een onbeschofte reactie. - O Ander / oneigenlijk gebruik van spullen / materialen / speeltoestellen. - O Licht maar ongepast gebruik van mobiele telefoon, muziek/videospelers, camera en/of computer (naar normen van de school). - O Licht maar ongepast taalgebruik. - O Licht opstandig gedrag. - O Het dragen van kleding die niet binnen de richtlijnen van de school past. - O In de klas arriveren nadat het startsignaal voor de start van de les is geweest. - O Iets doen/zeggen om een reactie uit te lokken - O Lichte maar ongepaste verstoring van de (les)activiteit. - O Onbekend gedrag. - O Te noteren indien het van toepassing zijnde kleine probleemgedrag geen van bovenstaande kleine probleemgedragingen betreft. Nadere specificatie via invulveld benodigd.

Groot probleemgedrag	Definiëring
- O Bedreiging - O Beschadiging eigendom/vandalisme - O Bomdreiging/Vals alarm - O Brandstichting - O Diefstal - O Discriminatie - O Gebrek aan respect - O Gebruik/Bezit van alcohol - O Gebruik/Bezit van brandbare stoffen - O Gebruik/Bezit van energiedranken - O Gebruik/bezit van tabak - O Gebruik/Bezit/Verkoop van drugs - O Gebruik/Bezit/Verkoop van wapens	- O Via verbale of non-verbale communicatie dreigen om schade toe te kennen aan personen of hun eigendommen. - O Vernielen of vervormen van eigendommen. - O Mogelijke aanwezigheid van explosieve materialen in of rond de schoolomgeving. - O Opzettelijk brand veroorzaken. - O Ingebruikname, verwijdering of doorgegeven hebben van andermans eigendom zonder toestemming van de eigenaar. - O Discriminatie bijvoorbeeld op grond van seksuele geaardheid/homoseksualiteit, geloof of religie, beperking/stoornis, racisme (etniciteit), culturele verschillen of eerwraak. - O Weigeren om tegemoet te komen aan aanwijzingen, om terug te praten en/of het geven van een onbeschofte reactie. - O Gebruik of bezit van alcohol. - O Gebruik of bezit van substanties/objecten die letsel kunnen brengen aan lichaam of object (bijvoorbeeld lucifers, aanstekers, vuurwerk, benzine, aanstekervloeistof). - O Gebruik of bezit van energiedranken - O Gebruik of bezit van tabak. - O Gebruik, bezit of verkoop van drugs. - O Gebruik, bezit of verkoop van wapens of messen

O Gelieerd aan een jeugdbende	(echt of namaak), of andere objecten die iemand snel lichamelijke letsel toe kunnen brengen.
O Grove taal/Ongepast taalgebruik	O Gelieerd aan een jeugdbende. O Verbale boodschappen in de vorm van vloeken, schelden of het gebruik van woorden op een ongepaste manier.
O Heling	O afnemen, verkopen of verhandelen van hetgeen iemand anders gestolen heeft.
O Intimidatie	O Iemand bang maken om je zin te krijgen. Tevens omvat intimidatie 'seksuele intimidatie': incidenten direct gericht tegen personen bestaande uit seksuele verbale of non-verbale communicatie, zonder fysiek seksueel contact (hieronder vallen ook seksuele bedreigingen).
O Les overslaan	O Zonder toestemming verlaten van de les of afwezig zijn.
O Lichamelijke agressie	O Handelen gericht tegen het lichaam van een andere partij (bijvoorbeeld slaan, duwen, schoppen, aan haren trekken en/of krabben)
O Liegen/Bedriegen	O Het bewust geven van onjuiste informatie of de schending van regels.
O Loverboy/girl	O Incidenten waarbij een persoon onder valse voorwendselen uiteindelijk gedwongen wordt tot seksuele en/of (andere) illegale handelingen, en waarbij het slachtoffer en de dader (in de ogen van het slachtoffer) een (liefdes) relatie bestaat of heeft bestaan.
O Onacceptabel gebruik digitale middelen	O Ongepast gebruik van mobiele telefoon, muziek/videospelers, camera, computer, intranet of andere digitale diensten (naar normen van de school).
O Ongehoorzaam/Tegendraads gedrag	O Niet of minimaal reageren op verzoek van volwassene.
O Ongepaste affectie / seksuele intimidatie	O Incidenten waarbij de leerling ongepaste verbale en/of fysieke gebaren/contact tonen ten aanzien van een andere student/volwassene. Tevens omvat ongepaste affectie 'seksueel misbruik': incidenten direct gericht tegen personen bestaande uit daadwerkelijk fysiek seksueel contact'.
O Ongepaste plaats/Ongeoorloofd verblijf buiten schoolterrein	O Verblijf op een andere locatie dan de door school aangestelde ruimtes.
O Overtreding kledingvoorschriften	O Kledingdracht niet vallend binnen de kledingrichtlijnen van de school.
O Pesten	O Pesten is een stelselmatige vorm van agressie waarbij één of meer personen proberen een andere persoon fysiek, verbaal of psychologisch schade toe te brengen. Bij pesten is de macht ongelijk verdeeld. Relatief nieuwe manieren van pesten zijn het digitaal en mobiel pesten. Kinderen of jongeren gebruiken dan het internet (bijvoorbeeld pesten via MSN) of pesten elkaar door vervelende berichten via de mobiele telefoon te sturen.
O Spijbelen	O Zonder toestemming gehele dag wegblijven van school
O Te laat	O In de klas arriveren nadat het startsignaal voor de start van de les is geweest (indien meer frequent of als groot wordt beschouwd).
O Uitdagen / Opstoken	O Het bewust aanzetten van een andere leerling tot ongewenst gedrag

O Vechten	O Ernstig fysiek contact waardoor letsel kan ontstaan.
O Verstoring (les) activiteit	O Ongepaste verstoring van de (les)activiteit (bijvoorbeeld luid praten, schreeuwen of gillen; ruis met materialen; stoeien en/of aanhoudend van zitplaats gaan).
O Vervalsing/Plagiaat/Fraude	O Opzettelijk namaken om mensen in de waan te brengen dat het echt is/andermans tekst als eigen werk publiceren.
O Onbekend gedrag	O Onbekend gedrag.
O Ander gedrag	O Te noteren indien het van toepassing zijnde grote probleemgedrag geen van bovenstaande grote probleemgedragingen betreft. Nadere specificatie.

Hoe registreer je?

Wij registreren zowel groot als klein probleemgedrag in op het online incidentenformulier van SWIS. De gegevens worden in het dashboard samengevat en geven informatie over het gedrag van individuele leerlingen, groepen leerlingen of alle leerlingen. Met de rapporten kunnen wij schoolbrede incidentenpatronen bekijken en meer inzicht krijgen in individuele gedragspatronen.

Bij probleemgedrag dat vaker voorkomt, volgen er sancties. Met het team is in 2018 besloten dat we dezelfde sancties hanteren en dat deze eenduidig zijn. Zie hiervoor het overzicht in bijlage 3.

Data verzamelen

Data is één van de vijf pijlers binnen PBS en de motor voor het blijvend effectief werken met PBS. **In ontwikkeling**

Hoofdstuk 2: Interventies op het gele niveau:

Elke groep kent ook leerlingen die meer nodig hebben dan de groene basis. Zij hebben behoefte aan (tijdelijke) individuele gele interventie om gewenst gedrag aan te leren. Sommige leerlingen zouden met deze interventie weer terug kunnen naar de groene groep in de PBS-driehoek. In overleg met ouders wordt samen met de leerkracht en intern begeleider bekeken wat een leerling nodig heeft. Hieronder worden mogelijke interventies besproken die op de Raamdonk worden ingezet:

CICO: check in, check out

Cico is geschikt voor leerlingen met regel overtredend gedrag, dat vaker voorkomt. Dit kan mogelijk komen uit de functie van aandacht vragen. Ondanks extra lichte interventie is er onvoldoende vooruitgang. Cico is niet bedoeld voor leerlingen met grensoverschrijdend gedrag of gedragsproblemen als gevolg van overvraging (dus als de functie 'taakvermijding' is).

Stappen:

1. Leerling bespreken met stuurgroep PBS om af te stemmen of cico een effectieve interventie zou kunnen zijn (mogelijk vanuit de data analyse of eigen observaties lkr).
2. Observatie van een week lang om inzicht te krijgen in frequentie en aard van probleem gedrag.
3. Doelgedrag bepalen door leerkracht (mogelijk in afstemming met lln): welk gedrag willen we wel zien.
4. Bespreking met leerling en ouders + toestemming vragen ouders (via brief).
5. Individueel opstellen van de cico dagkaart: kernwaarde – gedragsverwachtingen – doel bepalen – beloning bepalen. Mogelijkheid om een gedragsdoel voor op school en voor thuis te bepalen (zie cico kaart).
6. Uitvoeren van de check in check out gedurende 2 tot 4 weken, dagelijks! Door een ambulante collega of door de leerkracht van 1 groep hoger.
7. Bijhouden van vorderingen (gewenst en ongewenst gedrag). Vorderingen bespreken met ouders.
8. Na afloop bepalen of cico wordt voortgezet, afgebouwd of gestopt (liefst op basis van een herhaalde observatie gericht op het 'ongewenste' gedrag (frequentie en duur). In afstemming met ouders, leerling, leerkracht en stuurgroep de voortgang bepalen.

Hoe registreer je?

Wij registeren het aantal behaalde punten die de leerlingen kunnen verdienen voor het vooraf gestelde doel in het online registratieprogramma SWIS-Cico. Zo kunnen wij bijhouden;

- Of elke leerling zijn/haar doelen elke dag behaalt.
- Hoe elke leerling presteert bij elke check-in periode.
- De algemene impact van planwijzigingen die naar aanleiding van maatregelen zijn gemaakt.
- De impact van de maatregelen op het aantal incidenten waarbij elke leerling is betrokken.

Data verzamelen

In ontwikkeling

Hoofdstuk 3: Interventies op het rode niveau:

Hoofdstuk 4: Bijlagen

Bijlage 1: Gedragsmatrix schoolbreed

Gedragsmatrix				
Leerplein	- Ik gebruik mijn liniaalstem	- Ik werk taakgericht - Ik zorg voor een opgeruimd leerplein - Ik gebruik de spullen en materialen waar ze voor bedoeld zijn	- Ik houd handen en voeten bij mezelf	
Gangen	- Ik ben stil tijdens lestijd - Ik gebruik mijn liniaalstem vóór en ná schooltijd en tijdens de pauze	- Ik hang mijn jas en tas aan de kapstok en leg de spullen op de afgesproken plek	- Ik loop rustig door de gang - Ik houd handen en voeten bij mezelf	
Bieb	- Ik wacht op mijn beurt - Ik gebruik mijn liniaalstem	- Ik lever mijn boek in op de afgesproken plek - Ik ga zorgvuldig om met de boeken	- Ik houd handen en voeten bij mezelf	
Toiletten	- Ik laat een ander met rust	- Ik laat de toiletruimte netjes achter - Ik gebruik de wc waar deze voor bedoeld is	- Ik loop rustig van en naar de wc	
Aula	- Ik luister naar anderen - Ik heb aandacht voor degene op het podium	- Ik ga zitten op de plaats die de leerkracht aangeeft - Ik volg de aanwijzingen van de leerkracht op	- Ik houd mijn handen en voeten bij mezelf	
Schoolplein	- Ik ben aardig, dus ik doe een ander geen pijn - Ik heb respect voor de natuur	- Ik gebruik STOP-LOOP-PRAAT - Ik gebruik het materiaal waar het voor bedoeld is en ruim het op	- Ik kijk goed uit	
Gymzaal	- Ik volg de instructie van de leerkracht op - Ik wacht op mijn beurt - Ik ben eerlijk en ik kan omgaan met winst en verlies	- Ik help met klaarzetten/opruimen van de materialen	- Ik ga zitten op de afgesproken plaats - Ik doe sieraden af en dragen lange haren in een staart	
Kleedkamer		- Ik kleed mij rustig om	- Ik houd handen en voeten bij mezelf	

Bijlage 2: Voorbeeld grote en kleine beloningen

waar sparen we voor in de bovenbouw?

Kleine beloningen:	Aantal muntjes:
Een spelletje met de hele klas	50
Half uurtje kauwgum kauwen	50
Extra voorlezen	50
Extra drama-activiteit (buiten)	50
Met een gekleurde pen schrijven	50
5 minuten kletstijd	50
Plaats kiezen om te werken	50
Spel kiezen voor de gymles	50

Grote beloningen:	Aantal muntjes:
Dvd kijken/filmpje kijken	100
Naar de kinderboerderij	100
Picknicken (met tussendoortje)	100
Gezelschapspelletjes in de klas	100
Voetbal / pingpong toernooi	100
Kwartier naar buiten	100
Extra kiestijd	100

waar sparen we voor in de onderbouw?

Kleine beloningen:	Aantal muntjes:
Een spelletje met de hele klas	50
Plaats kiezen om te werken	50
Stoepkrijten	50
Extra voorlezen	50
Dansje/liedje	50
Met een gekleurde pen/stift schrijven/tekenen	50
Knuffel mee naar school	50

Grote beloningen:	Aantal muntjes:
Dvd/filmpje kijken	100
Naar het park	100
Naar de speeltuin	100
Picknicken (met tussendoortje)	100
Gezelschapspelletjes in de klas	100
Speelgoedkwartiertje	100
Extra kiestijd	100
Langer buiten spelen	100

Bijlage 3: Maatregelen bij probleemgedrag op de Raamdonk

Algemeen:

- Bij elk probleemgedrag (zowel groot als klein), volgt er een gesprekje tussen de leerkracht en de leerling.
- Bij groot probleemgedrag worden de ouders op de hoogte gebracht. ← dit in overleg met Michel, Crosan of Marit i.v.m. het traject communicatie dat nog loopt. Hiervoor moeten we eerst duidelijke afspraken h   wij als team communiceren naar ouders.
- Bij elke maatregel staat een voorbeeld. De leerkracht kan een andere keuze maken.

Maatregel: Een gesprek Bij: klein probleemgedrag

Reactieprocedure

Bijvoorbeeld bij: wiebelen op de stoel, onnodig lopen tijdens het werken.

Maatregel: Wegsturen in/ rondom de klas Bij: klein probleemgedrag

De leerling wordt voor een korte periode van de groep afgezonderd.

Bijvoorbeeld bij: niet taakgericht werken

Maatregel: Een schrijfstraf Bij: groot probleemgedrag

Nadat de leerkracht benoemt wat er gebeurd is, volgt er een taak(straf). Deze taak kan door de leerkracht of door de leerling (in overleg met de leerkracht) gekozen worden. Hierbij is het van groot belang dat de leerling de ernst van het gedrag inziet en de noodzaak van de maatregel.

Bijvoorbeeld bij: tegenspreken/brutaal, werk weigeren (groot)

Maatregel: Verlies van privileges Bij: klein en groot probleemgedrag

In dit geval wordt de vrijheid van de leerling beperkt: Tijdens het buitenspelen alleen spelen met een opdracht (bijv. stoepkrijt), een vaste plaats in de rij, geen vrije werkkeuze, binnenblijven in de pauze. (Dit laatste is uitzonderlijk omdat frisse lucht en beweging belangrijk is en er rekening gehouden moet worden met toezicht).

Bijvoorbeeld bij: ongewenst fysiek contact (klein) of brutaal, grof taalgebruik (groot)

Maatregel: Herstellen schade
Bij: klein en groot probleemgedrag

Bij klein probleem gedrag valt te denken aan: papiertjes naast de prullenbak gooien, een potloodstreep op de tafel. De leerling wordt hier door de leerkracht op aangesproken en herstelt de schade.

Bij groot probleem gedrag valt te denken aan: moedwillig materiaal vernielen. De leerling vergoedt de schade (in overleg met de ouders).

Bijvoorbeeld bij: misbruik materiaal (klein) en vernielen materiaal (groot)

Maatregel: Nablijven/tijd inhalen
Bij: groot probleemgedrag

De leerling haalt in de pauze of na schooltijd (ouders worden op de hoogte gebracht) de verloren tijd in. In deze tijd maakt de leerling het werk waar hij/zij niet aan toegekomen is. Als de leerling in de pauze binnenblijft, gebeurt dit onder toezicht: naar een leerkracht die ambulant is, of naar een leerkracht die op dat moment met de klas binnen is (de leerling kan daar op het leerplein zitten).

Bijvoorbeeld bij: werk weigeren (groot)

Maatregel: Time-out
Bij: groot probleemgedrag

De leerkracht vertelt de leerling wat de reden is van de time-out. Deze leerling wordt naar de afgesproken plek gebracht of gaat hier zelf naar toe. Er wordt werk meegegeven. Als er niemand van de leerkrachten is met ambulante taken, gaat de leerling naar een hogere groep. De leerkracht spreekt met de leerling af hoe lang de time-out duurt.

Bijvoorbeeld bij: liegen, flippen, pestgedrag (groot)

Maatregel: Schorsing
Bij: groot probleemgedrag

Als een leerling ernstig groot probleemgedrag vertoont zoals ongewenste intimiteiten of fysieke agressie kan worden overgegaan tot schorsing. Hierbij wordt de leerling eerst mondeling en schriftelijk gewaarschuwd. Bij herhaling kan worden overgegaan tot schorsing. Deze beslissing wordt ten alle tijden genomen door de directeur in overleg met het bestuur. We houden ons hierbij aan de leerplichtwet. Deze maatregel wordt bij hoge uitzondering toegepast.

Bijvoorbeeld bij: Ongewenste intimiteiten, fysieke en verbale agressie (groot)

Bijlage 4: Het anti-pestprotocol.

Wat verstaan wij onder pesten?

Pesten is het gedrag waarbij één persoon herhaald en gedurende langere tijd door een of meerdere anderen behandeld wordt op manieren die leiden tot fysieke verwonding en/of psychische lijden. Pesten is een vorm van zinloos geweld.

Cyberpesten is een bijzondere vorm van pesten; leerlingen worden via social media negatief behandeld.

Pesten:

- is langdurig en herhaaldelijk
- vaak in groepsverband
- machtsongelijkheid
- steeds gericht op dezelfde persoon
- is gemeen
- is mishandeling
- brengt opzettelijk schade aan bij het slachtoffer

Plagen/ pesten:

- is van korte duur
- is niet in groepsverband
- is gelijkwaardig
- heeft geen vast doelwit
- is goed voor de sociaal-emotionele ontwikkeling

Voorbeelden van specifiek pestgedrag:

- Verbaal: vernederen, persoonsgericht schelden (bijv. op uiterlijk) dreigen, belachelijk maken, uitlachen, een bijnaam geven, gemene briefjes schrijven.
- Fysiek: duwen, trekken, spugen, schoppen, laten struikelen, krabben, bijten, aan de haren trekken
- Intimidatie
- Iemand achtervolgen, opwachten, de doorgang versperren, klem zetten, dwingen om iets te doen of te kopen.
- Isolatie: ervoor zorgen dat kinderen niet mogen deelnemen aan spel of activiteiten, uitsluiten.
- Stelen of vernielen
- Afpakken, beschadigen of kapot maken van spullen of kleding, banden leksteken
- Cyberpesten: vernederen, schelden, dreigen, belachelijk maken, uitlachen, een bijnaam geven, Whatsapp, E-mail, Chat, Facebook, Twitter of andere social media.
- Racisme: schelden of opmerkingen over ras of huidskleur
- Seksueel getint: schelden of seksueel getinte opmerkingen of gebaren maken

Pestgedrag onder meisjes gebeurt vaak in het geniep (roddelen, leugens vertellen, buitensluiten, negeren).

Bij jongens gebeurt pesten overwegend openlijker (vechten, duwen, fysiek geweld, uitschelden, elkaars spullen vernielen).

Aanpakken van pestgedrag volgens het 5 sporen plan (Bob van der Meer.)

1. Hulp bieden aan het kind dat gepest wordt.
2. Aanpak van het gedrag van het kind dat pest.
3. De middengroep, meelopers (rest van de klas) betrekken bij de oplossingen van het pestprobleem.
4. Steun aan de leerkracht.
5. Contact maken met de ouders

Mogelijke acties zijn:

1. Hulp bieden aan het kind dat gepest wordt:

- De leerkracht probeert de leerlingen begrip en respect bij te brengen voor ieders eigenheid. "Ik ben ik, en jij bent jij en dat mag!"
- De leerkracht probeert samen met het kind zijn gevoel van eigenwaarde terug te laten vinden.
- Bespreekbaar maken door naar het kind te luisteren en zijn probleem serieus te nemen. Melden is geen klikken!
- Het kind zelf mogelijke oplossingen laten zoeken (oplossingsgericht gesprek)
- Samen met het kind werken aan oplossingen (e.v.t. een begeleid gesprek tussen pester en gepeste)
- Zorgen dat het kind zo nodig deskundige hulp krijgt. Bijvoorbeeld een sociale vaardigheidstraining om sociaal vaardiger te worden. Oppassen dat we het kind niet de schuld en het gevoel geven de situatie niet aan te kunnen. Het kind moet weten dat ook de pester sociaal vaardig gedrag moet leren.
- Zorgen voor follow-up gesprekken.

2. Aanpakken van het gedrag van het kind dat pest:

- Stelling nemen als leerkracht(team).
- Straffend gesprek omdat hij geen veiligheid heeft geboden. Een passende straf geven in relatie tot het pestgedrag. Stel grenzen en verbind daar consequenties aan: Als dit... dan dat...
- Probleemoplossend gesprek met het kind. Mogelijke oplossingen laten zoeken en afspraken maken. Het kind moet leren wat pesten voor een ander betekent.

Zich leren verplaatsen in de gevoelens van de ander. (e.v.t. een begeleid gesprek tussen pester en gepeste)

- Werken aan de oplossingen en afspraken nakomen. Werken om zich aan regels te houden.
- Het kind leren om op een positieve manier relaties te onderhouden met andere kinderen (sociale vaardigheidstraining)
- Zorgen dat het kind zich veilig voelt; leg uit wat jij als leerkracht gaat doen om het pesten te stoppen.
- Zorgen voor follow-up gesprekken

3. Het mobiliseren van de middengroep:

- De leerkracht probeert het invoelende vermogen van de pester en de zwijgende middengroep te vergroten. “Als jij nu eens gepest werd?”
- Met de kinderen praten over pesten en hun eigen rol daarbij (meelopers, houden het probleem vaak in stand)
- Maken van duidelijke afspraken over gedrag bij pestgedrag en controleren.
- Met de kinderen overleggen over mogelijke oplossingen en over wat ze zelf kunnen bijdragen aan die oplossingen.
- Samen met de kinderen werken aan de oplossingen waarbij ze zelf een actieve rol spelen.
- Zorgen voor follow-up gesprekken.

4. Steun aan de leerkracht:

- De leerkracht meldt het pestprobleem aan de IB-er / pestcoördinator (directie) en stelt collega's op de hoogte van wat er speelt in zijn groep.
- De school/ leerkracht neemt duidelijk stelling tegen het pesten.
- Zoek indien nodig samen naar oplossingen; het pestgedrag in kaart brengen. (o.a. analyse SWISSuite)
- De leerkracht brengt het team op de hoogte van de maatregelen en acties die er ondernomen moeten worden.
- De leerkracht moet informatie hebben over achtergrond en signalen, gevolgen, oorzaken en soorten aanpakken van pestgedrag. Het uitvoeren van de gekozen aanpak kan gebeuren in overleg met de IB-er / pestcoördinator.
- Het hoort tot de professionele taak van iedere leerkracht dat hij werkt aan een positieve groepsvorming. Voorbeeldgedrag van de leerkracht is van groot belang. In zijn houding moeten kinderen kunnen aflezen dat wij respect hebben voor elkaar en voor alle kinderen op onze school.

5. De ouders:

- Ouders van beide partijen uitnodigen voor een gesprek. De medewerking van de ouders wordt nadrukkelijk gevraagd om een einde aan het probleem te maken.
- Neem de ouders die zich zorgen maken over pestgedrag serieus.

- Ouders op de hoogte houden van pestsituaties. Informatie en advies geven over pesten en de manieren waarop pesten kan worden aangepakt.
- In samenwerking met school en ouders het pestprobleem aanpakken, zowel op school als vanuit de thuissituatie.
- Zo nodig ouders doorverwijzen naar deskundige ondersteuning.
- Als leerkrachten het probleem niet willen of kunnen zien of het inadequaaf aanpakken is de inschakeling van de IB-er / pestcoördinator en de directie ook mogelijk.
- De ouder kan een klacht indienen bij de klachtencommissie, die klager en aangeklaagde hoort, advies inwint bij deskundigen en het bevoegd gezag adviseert welke activiteiten uit te voeren.

Bijlage 5: Rollen stuurgroep PBS